

Mens en Wereld

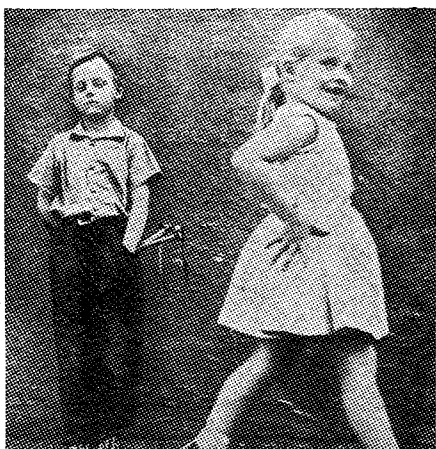
Met mijn eigen jeugd nog vers in het geheugen, had ik de kinderen altijd op het hart gedrukt: „Als je soms op school of waar dan ook, mopjes of verhaaltjes hoort, die je niet begrijpt, ga dan niet naar andere kinderen om inlichtingen, maar kom hier, bij ons, wij zullen het wel uitleggen.” Dat leek me wel verstandig, maar ik wist niet, wat ik ermee ontketende, want ze deden het ook echt! Er waren perioden, dat we bijna iedere avond aan tafel een aantal lagere-school-grapjes te verwerken kregen, waar we soms haast van omvielen van 't lachen. En dan de vieze woorden! We kenden ze (gelukkig) allemaal, wat ons aanzien deed stijgen.

Op een late namiddag, juist toen ik temidden van pannen en schalen handen te kort had voor het menu-in-wording, kwam onze oudste dochter van elf jaar de keuken binnenslenteren en begon, helemaal uit zichzelf, de spullen voor het tafeldekken te voorschijn te halen. Nog vóór ik mijn verbazing over deze vrijwillige hulp had kunnen uiten, was, over een stapel borden heen, heel nonchalant, dé grote vraag al gevallen: „Hoe gaat dat nou eigenlijk als je getrouwd bent?” Ik vroeg respijt tot na het eten en toen vertelde ik uitvoerig het hele verhaal van het grote menselijke gebeuren. Het kind keek me trouwhartig aan. „Vind je 't gek?” vroeg ik. Ze begon te gnuiven: „'k Zie pappie al!” lachte ze en die gedachte bezorgde haar nog dagenlang binnenpretjes.

Een paar weken later begon de jongste te vragen en verder te vragen en nóg verder. Er was geen houden meer aan, ik moest ook voor de achtjarige over de brug komen en ze vond het heerlijk. „Nu ben ik van pappie ook,” was haar slotcommentaar en even later zag ik haar alweer op straat met mijn hele voorraad elasticiteit om twee paaltjes gewonden: elastiek-twisten.

Alleen de middelste dochter leefde nog in volstrekte onwetendheid. Tootdat er in de familie een baby geboren was en de jongste tijdens de koffiemaaltijd met een veelbetekenende knipoog vroeg: „Mam, is dat nu tussen Riet en Rob ook zo gegaan, je weet wel?” „Natuurlijk,” zei de middelste, „met een zaadje, dat had ze ingeslikt en dat kwam in haar buik, nou en toen werd het een kindje.” Dat was de jongste te machtig: „Je bent helemaal mal, 't is gewoon met de blote billen naar bed en dan dichterbij, dichterbij, dichterbij en dan, hupsa, dan is 't gebeurd!” De middelste keek me verbouwereerd aan: „Is dat waar, mam?” Ik kon alleen maar knikken, want ik had me in m'n koffie verslikt van 't lachen en met ons drieën, ik met de tranen nog op mijn wangen, hebben we toen de onwetende uit de droom geholpen. „Nou,” zei die na afloop, „dat weet ik ook alweer” en nam nog een boterham.

Ja, tenslotte, een mens is niet van steen...

Veranderd normbesef

Mens en Wereld heeft met de Nieuwe Rotterdamsche Courant gemeen, dat lezers er de gelegenheid in krijgen hun mening weer te geven en dat op een vaste binnenpagina een anonieme medewerker de berichtgeving in andere bladen bekritiseert. Nu kan die kritiek uiteraard slechts puntig en bondig zijn en eerder de bedoeling hebben te signaleren dan te betogen.

In „Kritisch Allerlei” (M&W 26 okt. 1963) werd naar aanleiding van het koninklijk bezoek aan Perzië de „suikergoedjournalistiek van het merendeel van onze dagbladen” op de korrel genomen, die het sprookjesachtige aspect graag wat aandikt en weinig aandacht schenkt aan de sociale misstanden die het omringen. In „Dezer Dagen” (NRC 30 okt. 1963) is hierop gereageerd met een tirade over „verdraagzame mensen als humanisten” die „het toch blijkbaar niet kunnen nalaten hun normen opgelegd te willen zien aan samenlevingen die tot een geheel andere cultuurkring en gedachtenwereld behoren dan de Westeuropese”. En even verder op: „Nu weten we niets van dat Perzische normenstelsel af, en, naar we aannemen, Mens en Wereld óók niet. Zolang dat zo is, zouden wij ons liever onthouden van kritiek op die „overdadige weelde” in een „doodarm land”. Het kan immers best zijn, dat de Perzen – en zelfs de doodarme Perzen – die weelde doodnormaal vinden? ... Moeten wij ons er dan in gaan mengen, met opgeheven wijsvinger tegen de Perzen zeggen dat hun normen helemaal verkeerd zijn, ja, als moderne puriteinen hun beelden gaan bestormen?”

Het merkwaardige is nu juist, dat er in die retorische vragen zelf een zekere mate van puriteinse hypocrisie schuilt.

Wanneer men in Nederland geld inzamelt voor Dousadj en wanneer het Nederlandse koninklijke huis een bezoek brengt aan het Perzische keizerlijke huis, dan hebben Nederlanders zich al gemengd in Perzische zaken. Het hypocritische zit in het al dan niet opzettelijk vergeten dat ook dit charitatieve en protocolaire zich bemoeien in feite een politieke en sociale betekenis heeft die niet beperkt is tot de „symbolische betekenis” in de „delicate ontmoeting van twee culturen”, zoals de DD-schrijver het sprookjesachtig uitdrukt – en ook het sprookje vervult de functie van symbool. Bij zo'n „symbolisch contact” kan er geen sprake zijn van een werkelijke ontmoeting. De twee culturen blijven vreemd en onwezenlijk voor elkaar als de werelden van sprookje en politiek-sociale realiteit. Het mag dan geen wonder heten, dat „wij” (NRC, M&W en de Nederlandse lezers) niets afweten van het Perzische normenstelsel en de Perzische politieke en sociale werkelijkheid van vandaag. En dat wij al dan niet gewild met het „symbolische contact” verhuide belangen van bepaalde economische groepen hier en ginds hebben gediend, die een openlijke, werkelijke ontmoeting tussen volken wel eens in de weg kunnen staan.

Wanneer wij werkelijk niets afweten omtrent de menselijke verhoudingen in andere culturen, dan heeft op de een of andere manier ons voorlichtingsapparaat in zijn wezenlijke functie gefaald en hebben wij dit ten dele te wijten aan onze eigen houding van willen blijven verwijlen in de sfeer van het sprookje en de „oosterse schittering” van de duizend-en-een-nacht tegenover de „oosterse berusting” in de armoede van de oosterse alledag.

Er is een groeiende beweging in het moderne ongodsdienstige humanisme, die charitas en charisma verwerpt als storende elementen in een werkelijke mens-tot-mens verhouding. Dit humanisme is heus niet beperkt tot West-Europa alleen. Het heeft zijn wortelen ook in het humanistische chinese denken van voor de christelijke jaartelling. De politiek-sociale bewustwording van de miljoenenmassa's van Azië in het atomaire en post-atomaire tijdperk wordt mede door dit humanisme gestuwd.

„Oost en West” hebben door de hele geschiedenis heen elkaars normenstelsel beïnvloed. De gigantische botsing van cultuurwaarden in wat de indische historicus Panikkar heeft aangeduid als de Vasco da Gama-periode in de wereldgeschiedenis, gepaard aan de hardhandige, konfliktgeladen konfrontatie van verschillende sociaal-economische structuren en ideologisch-politieke stelsels, heeft in het denken en beleven van de Europese en de Aziatische mens een diepgaand proces van normenafbraak en vernieuwende doorbraak teweeg gebracht groter dan welke geestelijke revolutie ook te voren. Te veronderstellen dat in de huidige tijd zo iets zou bestaan als „het” Perzische normenstelsel of „het” Zuid-Vietnamese normenstelsel, dat door de Westeuropese mens en buitenstaander geëerbiedigd zou moeten worden betekent een miskenning van de historische draagwijdte van het proces van normverandering. Meer nog, de rekonsolidatie van bepaalde tribale en feodale gezagsverhoudingen in sommige Aziatische en Afrikaanse landen was een gevolg van een bewuste Westerse koloniale politiek in een niet al te ver of zelfs recent verleden.

Ook het Nederlandse koloniale verleden kende een „ethische politiek”, die samenhang met een beweging om de inheemse „adat” te eerbiedigen, en die bedoeld om de maatschappij te stabiliseren eerder verstarrend werkte, omdat niet alleen de dualistische economie maar ook de dualistische maatschappij werd bestendigd en een desintegratie en zelfvervreemding in het denken en beleven van de inheemse elite werden versterkt.

Vele van de huidige spanningen in de Aziatische en Afrikaanse staten hangen samen met onzekerheid en konflikt van normen. Verschuivingen in het normbesef zijn van buiten af geïnduceerd maar worden ook voortdurend weer

(slot op pagina 6)

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
18e jaargang no. 21 – 23 november 1963

Kritisch allerlei

In Zwingli schrijft de heer P. D. van Roijen, ook voor de lezers van Mens en Wereld geen onbekende, waarom hij geen Van Dungs chocola meer eet. Dat is namelijk, omdat die fabriek per advertentie niet in de eerste plaats een goede, maar bovenal een rooms-katholieke personeelschef vroeg. Blijkbaar moest toch vooral de verderfelijke invloed van een protestant of humanist, wat een uitmuntend vakman dat dan ook mocht zijn, geweerd worden. En daarom lust de heer Van Roijen dat merk niet meer. Het gaat ons wat ver, maar wij zijn het stellig met hem eens, wanneer hij in aansluiting op dat bericht schrijft:

„Zoals men weet bestaan er r.k. openbare (eventjes lachen of huielen) leesalen. De openbare leesalen zijn populair en alom bekend. Verzuiling doet onsympathiek aan, en daarom: r.k. openbare leesalen, teneinde net te doen, alsof die verzuilde roomse leesalen geweldig algemeen zijn (binnen de grenzen van Index en IDIL natuurlijk!). Hieraan werden wij herinnerd, toen wij een loterijbiljet, waarin een stukje Hansaplast van Zwitsal keurig was verpakt, in handen kregen, uitgaande van de r.k. nationale EHBO. „R.-k. EHBO” staat zo verzuild. Daarom „nationaal” erbij, om dat vieze verzuilingssmaakje eraf te krijgen. Evenmin als r.k. leesalen openbaar zijn, is een r.k. EHBO nationaal. Hier zien we weer een staaltje van roomse onoprechtheid. De roomsen weten, dat verzuiling en versnippering impopulair zijn. Toch gaat de roomse kerk daarmee door ten koste van het algemene en nationale. Daarom is het even vrijmoedig als onoprecht, wanneer de roomse kerk de vlag van „nationaal” en „openbaar” hijst, om daarmee de lading van eigen verzuilingsspreken te dekken.”

Het woord openbaar kan behalve eigendom van de gemeenschap ook betekenen toegankelijk voor iedereen, en dat maakt het bovenbedoelde gesol met dat begrip mogelijk. In onze woonplaats is er overigens ook een christelijke openbare leeszaal en bibliotheek; de onoprechtheid blijkt niet tot de katholieken beperkt te blijven. Maar het is wel een compliment voor de werkelijk nationale en openbare instellingen, dat zelfs de zuilenridders zo graag onder de vlag van die begrippen varen!

De onkerkelijkheid is toch groter dan de 18,4 % van de jongste volkstelling zouden doen vermoeden, zo blijkt uit een berichtje dat onder de kop „Militair en bijbel” in Het Parool verscheen:

„Uit een enige tijd geleden gehouden enquête onder bijna 14.000 militairen is gebleken, dat 41 % van hen niet was gedoopt. Achtien procent deelde mee een bijbel

bij zich te hebben. Van de onder-vraagden deelde 38 % mee in het geheel geen bijbel te bezitten. Meer dan de helft, namelijk 55 %, bleek nooit in de bijbel te lezen.”

Nochtans moest Bevrijdend Denken, dat ook het voorgaande berichtje voor ons uitknippte, enkele weken geleden signaleren: „Het is weer eens zo!”:

„Voor de Utrechtse rechtbank stond onlangs een 34-jarige man terecht, een recidivist, die in een warenhuis had ingebroken en daar 400 horloges had gestolen. Zijn verdediger beweerde, dat zijn cliënt een negatieve instelling had ten opzichte van de maatschappij. En dan vervolgt het verslag van de rechtszitting: „Wat verwacht u ook anders, zo riep de verdediger uit, zijn vader was een atheïst. Waar moest hij als jongen enig begrip voor goed en kwaad vandaan halen?”

Je vraagt je af, hoe zo'n toch universitair geschoelde verdediger deze stomiteit durft debiteren. Zou zo'n man nooit hebben horen verluiden, dat het percentage onkerkelijken in de gevangenissen en andere strafinrichtingen naar verhouding veel lager is dan dat van de gelovigen? Of zou hij nooit zijn neus buiten zijn eigen kerk gestoken hebben? In ieder geval is het weer eens het zoveelste geval van belediging van het ongods-dienstige volksdeel. En het ergste is nog, dat de president van de rechtbank zo'n advocaat voor zo'n uitlating niet meteen gevoelig op de vingers tikt.”

Het wachten is nu maar op vragen in de Kamer van jonkvrouwe Wittewaal van Stoetewegen, die althans voor het protestantse volksdeel al op de bres stond, toen het nog maar om een onschuldig grapje van Carmiggelt ging.

„Wanneer het goed is om het bestaan van God te loochenen,” lazten wij tot onze verbazing als kopje boven een stukje in Levend Joods Geloof, uitgave van de Liberaal Joodse Gemeente:

„Er is geen eigenschap en er is geen macht in de mens, die niet voor een doel geschapen is. De laagste en de slechtste eigenschappen kunnen worden opgeheven om het goede te dienen. Wanneer bij voorbeeld op deze wijze de zelfverzekerdheid opgeheven wordt, verandert deze in de trotse verzekerdheid van Gods wegen. Maar waartoe kan het ontkennen van Gods bestaan geschapen zijn? Wel, het kan leiden tot het doen van daden van liefde. Want wanneer iemand bij u komt en uw hulp vraagt, zult ge hem niet afwijzen met vrome woorden en zeggen: „Heb geloof en breng uw zorgen voor God”. Neen, ge zult handelen alsof er geen God bestond, alsof er maar één wezen in de wereld is, dat deze man helpen kan: u zelf.”

Wij hebben wel enig bezwaar tegen de vereenzelviging van het ongeloof met die laagste en slechtste eigenschappen, welke hier wordt gesuggereerd, maar wachten verder in vertrouwen de eerste bijdrage van de Liberaal Joodse Gemeente af op de girorekening van het Steunfonds Praktisch Humanisme. Nummer 6168, Amersfoort; dank u.

Onderweg – een gereformeerd veertiendaags tijdschrift – meldt:

„De directie van de Internationale Huishoudbeurs schonk een dezer dagen 500 gulden voor het 150-jarig bestaan van het Nederlands Bijbelgenootschap.”

Zou ons Steunfonds daar ook niet eens aankloppen of zou er misschien iets af kunnen voor het Centrum voor Humanistische Vorming? Het is maar een vraag.

„De kale maan kan wachten”, schreef Het Vaderland al enige maanden geleden, „maar mensen die van honger omkomen, kunnen dat niet.” De strekking van die koppen is duidelijk: waarom zouden we miljarden ten koste leggen aan die maanprojecten, zolang twee derde van de mensheid onvoldoende wordt gevoed? Het blad trekt daartoe een originele vergelijking:

„In het verleden hebben alle grote machthebbers van de wereld – met toestemming of onder berusting van hun onderdanen – altijd het grootste deel van wat hun aan overschotten ter beschikking kwam, besteed aan bewapening, en de rest aan dwaasheden en onnutte zaken. De oudste en grootste van deze frivoliteiten zijn de piramiden. Men zegt, dat George Bernard Shaw, toen hij ze voor het eerst zag, de neiging voelde opkomen, die stenen in kleine stukken te breken, om daarmee behoorlijke huizen te bouwen voor de Egyptische boeren, die in lemen hutten hebben moeten wonen van de dagen van de piramidebouwers af tot nu toe. En de piramiden zijn slechts de eerste in een lange reeks van soortgelijke

dwaasheden, ten koste van het gewone volk uitgehaald, van het paleis van Lodewijk XIV in Versailles tot het keizerlijke paleis in Peking toe. Kunnen de Russen en de Amerikanen van vandaag volhouden, dat ze zich werkelijk anders gedragen dan hun voorvaders?”

De Russen hebben inmiddels de race naar de maan al bij voorbaat gewonnen gegeven. Dat lijkt ons een verstandig besluit. Zouden wij aan deze kant van het gordijn maar niet hetzelfde doen?

We zouden dan dat geld kunnen besteden aan het voeden van al die mensen die honger lijden, wat ons betreft om het even of zij nu in een land van het communistische, kapitalistische of neutrale blok wonen. Maar niet iedereen denkt er zo over, getuige een ingezonden stukje in Elseviers Weekblad, waarin hoofdredacteur Lunshof had geschreven: „Bovendien trachten hun Nato-bondgenoten dag in, dag uit aan het beestachtige regime op Cuba geld te verdienen.” De heer F. H. M. van der Zand reageert daarop door te vermelden, dat hij zelf voor meer dan een miljoen gulden reuzel aan de Cubaanse regering had geleverd in 1961.

„Wij hebben echter later geen moeite meer gedaan meer contracten los te krijgen, hoewel dit zonder meer mogelijk was, daar wij inzagen dat wij hiermee dit regime hielpen aan één van de belangrijkste voedingsmiddelen en omdat wij tegen dit regime zijn.”

Wij zouden dus de bevolking van een land, waarvan wij de regering niet mogen, één van de belangrijkste voedingsmiddelen moeten onthouden, als wij de heer Van der Zand goed begrijpen, nog afgezien van het feit dat het verschil tussen het Cubaanse regime van 1961 en daarna ons niet bar duidelijk is. Hoe moet deze zakenman dan wel denken over de Amerikaanse graanleveranties aan de Sovjet-Unie? Dacht hij dat uit-hongering de meest efficiënte weg was om een vijand tot vriend te maken?

Blond kindje speelt piano. Plechtig staan,
Als was 't een kerk, twee kaarsen. 'T is, als ragt
'T verleden blauw nevelend op, en tracht
Naar lichte kring van 't Nu terug te gaan.

Als kwam 't van ver, hoor 'k de oude stukjes aan,
Waar zalig Mozart's kindervroomheid lacht,
En uit berijpte grasjes, rits'lend zacht,
Zilv'ren getinkel glipt langs straal van maan.

Vroom kijkt mijn kindje naar het notenblad –
'T is plots'ling, of ik 't vaak gezochte vind,

Alsof mijn moeder daar te spelen zat,
En 'k zelf weer was geloovig luist'rend kind;

En 'k zie door toover van die oude wijs
Mijn moeder jong, en mijn kindje oud en grijs.

J. A. dèr Mouw

Uit: Brahman I. Uitg. W. Versluys, Amsterdam, 1919.

Humanisme en sexualiteit (slot)

De voorafgaande beschouwingen beoogden geen technische voorlichting over sexueel gedrag en sexuele opvoeding. De bedoeling is geweest de eigen aard van de menselijke sexualiteit vanuit humanistisch gezichtspunt te belichten. Op die manier kan misschien een richtsnoer gevonden worden voor menselijk gedrag. Dat maakt nadere voorlichting op allerlei onderdelen niet overbodig; daarover bestaat ook heel wat lektuur. Maar deze opstellen bedoelden een kader te bieden, waarin ieder onderdeel een zinvolle plaats krijgt. In dit opzicht onderscheiden zij zich van een zogenaamde wetenschappelijke aanpak, die juist de vraag naar het waarom niet afdoende beantwoordt. Weten is ook op dit gebied nodig, maar het kan het scheppen niet vervangen. En in het voorafgaande ging het juist om het scheppend vermogen van het mens zijn.

Het wetenschappelijk onderzoek van alle dingen, ook van de mens, is een groot goed. Maar juist de wetenschap weet wat zij wel en niet kan. In de mond van de dilettant is de formule „de moderne wetenschap leert ons...” vaak niet meer dan humbug. Zo leert de wetenschap, al of niet modern, dat er steeds oorlogen geweest zijn. Zij leert ons ook hoe wij atoombommen maken kunnen. De conclusie daaruit is *niet* dat we ons *dus* vertrouwd moeten maken met een atoomoorlog. Het onweerlegbare feit, dat er steeds oorlogen geweest zijn, noopt ons er toe in de periode van de atoombom, alle krachten in te spannen om de tot nu toe gevolgde lijn af te breken. Waarom? Omdat we de ondergang niet *willen*, maar geenszins omdat deze „wetenschappelijk” onwaarschijnlijk zou zijn. Wel heeft de wetenschap nu weer een belangrijke taak bij het onderzoek naar de mogelijkheid om de wil te versterken en naar de voorwaarden om de verwerkelijking mogelijk te maken.

De wetenschap leert ons mogelijkheden en voorwaarden kennen; zij kan ook onderzoeken wat de mens verlangt. Maar wat verlangt hij op sexueel gebied? Bevredestiging van zijn driftleven, geestelijke gezondheid, menselijk geluk? Waarschijnlijk alles tegelijk. Maar kunnen die verlangens tegelijk en ten volle bevredigd worden? En zo niet, hoe verhouden ze zich dan? En wanneer *is* de mens eigenlijk gelukkig? Men kan dat wel wetenschappelijk onderzoeken, maar alleen door na te gaan wat hij daar zelf van vindt, en dan moet nog overwogen worden of hij zichzelf niet bedriegt. Maar daarmee is de wetenschap in de positie gekomen van baron Von Münchhausen die zichzelf bij de haren op wou tillen. Een doel in het menselijk bestaan kan de wetenschap wel doorlichten, maar niet aanwijzen. En voor wie eenmaal een doel gevonden heeft, is dat de moeite waard, ook zonder wetenschappelijke verantwoording. Dit is geen pleidooi voor onredelijkheid, maar voor duidelijk begrip, dwz. voor echte... wetenschappelijkheid.

Zinloze wereld

De mens leeft in een ogenschijnlijk zinloze wereld, die hem voortdurend bedreigt. Een onuitroeibare drang drijft hem tot handhaving van zijn bestaan. En dan zo, dat dat bestaan de moeite waard is. Onbevange zelfonderzoek leert hem dat zelfontplooiing in medemenselijkheid daarop uitzicht biedt. En zelfontplooiing is een zaak van lichamelijkheid en bewustzijn in enen, als twee zijden van dezelfde werkelijkheid. Daarin ervaart hij het avontuur van het bestaan als een experiment met zijn menselijke mogelijkheden. En dit experiment is gericht op medemenselijkheid, die de eenzaamheid niet opheft, maar opneemt in gemeenzaamheid. In dit kader vindt ook het sexuele element zijn plaats. In een humanistisch mensbeeld is de sexualiteit natuurlijkerwijze opgenomen als een zeer belangrijke functie van het mens zijn, maar toch niet los te maken uit het verband van de totale persoonlijkheid. Daardoor zal een

humanistische visie altijd oog moeten hebben voor de betrekkelijkheid van het sexuele, hoe belangrijk het op zichzelf ook is.

Kenmerkend voor de humanistische opvatting is ook de afkeer van het schema. Noch het hardnekkig vasthouden aan traditionele vormen; noch ook de afbraak daarvan uit puur oppositionele behoeften is typisch humanistisch. Het humanisme staat historisch steeds tussen conventie en vergruizeling in. Het doet een beroep op de vormgevende kracht van de mens om echte menselijke waarden te verwerken met gebruikmaking van kritische vermogens en nieuwe inzichten. Het verbindt naar zijn aard verleden en toekomst. Het verschaft de enkeling geen dogmatische voorschriften, maar vergt van hem zich rekenschap te geven van wat beslissend is voor zijn mens zijn in de zich voortdurend ontwikkelende sociaal-culturele werkelijkheid. Het eist van hem de bereidheid zich niet tegen beter weten in vast te klampen aan verouderde vormen die niet meer beantwoorden aan een nieuwe werkelijkheid, maar evenzeer de wil zijn menselijkheid ten volle te beleven, zonder zich te laten meeslepen tot onbezonnen nieuwlichterij die geen of onvoldoende rekening houdt met zijn menselijke natuur.

In onze tijd krijgt het sexuele eenzijdig een overheersend accent. Ook dit is geen verschijnsel op zichzelf, maar hangt samen met het wegvalen van de levenszin voor velen.

Tenzij men een nieuwe zin in het leven weet te leggen, leidt dit veelal tot een ongecontroleerde angst voor de dood en de verheerlijking van de – eeuwige – jeugd.

Met die eenzijdige nadruk op de waarden van de jeugd nu hangt vaak eenzijdige waardering van de sexualiteit ten nauwste samen. Daardoor komen jeugd en ouderdom beide te kort. Er is geen ontsnappen aan, tenzij de mens er in slaagt een nieuwe zin te leggen in het menselijk bestaan temidden van een zinloze wereld.

Ouderdom

Alle levensprocessen ontleen hun zin aan de totaliteit van het menselijk bestaan. Een opvatting van de sexualiteit die slechts rekening houdt met jeugd of middelbare leeftijd is onhoudbaar. Op een gegeven moment nadert de ouderdom. De kinderen verlaten de een na de ander het ouderlijk huis. Dan moet blijken wat het huwelijk als samenspel tussen twee mensen waard is. Meer dan ooit zijn ze op elkaar aangewezen, zoals dat bij het kinderloze huwelijk trouwens altijd al het geval was; maar dat was er dan ook op ingesteld. Ongelukkig de ouders die zich geheel voor de kinderen hebben „opgeofferd” (ongelukkig ook de kinderen die zo aan hun ouders geketend zijn). Maar een goed huwelijk betekent ook samen voorbereid zijn op de tijd, dat men weet met zijn tweeën te blijven, zoals men eens begonnen is. Ook dan blijft het huwelijk nog altijd even riskant: nog altijd evenzeer een avontuur, dat waar gemaakt moet worden in verwarde men-

selijke verhoudingen. De materiële zorgen worden veelal minder, maar des te meer behoeft het huwelijk nu menselijke inhoud. De vitale verlangens zijn nog niet uitgeblust, maar ze nemen af. Meer dan ooit steunt het huwelijk nu op een persoonlijk samenzijn van twee mensen, die een bewogen verleden met zijn vreugde en zijn leed gemeen hebben. Veel van de dingen die vroeger hun leven vulden zijn voorbijgegaan, maar als het goed is, is het de liefde die blijft.

Ook het huwelijk van oudere mensen kan een open huwelijk zijn, verbonden met de wereld, met de vrienden, met de kinderen en hun vrienden. Laat die openheid er altijd blijven, want zij verschaft de contacten die mensen levend houden. Maar op den duur worden de banden lossen, de geest meer ingekeerd, het lichaam minder dienstbaar. Soms doemen ziekte en gebreken op. Juist dan kan het op elkaar aangewezen zijn na een gezamenlijk ervaren leven een bijna volkomen betekenis krijgen, zonder dat één van beiden zijn persoonlijkheid verliest. Toch wordt de wereld kleiner, de vrienden vallen weg, de één na de ander totdat de dood ook zo'n huwelijk ontbindt. Een blijft er achter, levend met de herinnering. Dan nog is de gemeenschap aanwezig, als dat wat zin geeft, terugschenkend wat ze ontvangen heeft. Wat eenmaal aan levenszin verwerkelijkt is, heeft zijn werk gedaan, heeft anderen beziel en gesterkt, en leeft voort in hun levenspraktijk; terugkerend tot de eenzame, die ook dan nog niet alleen is.

Het klinkt allemaal gemakkelijker dan het is. Het leven is geen idylle. De samenleving is nog helemaal niet ingesteld op een hoge levensduur en heeft er door haar pubertair karakter ook weinig oog voor. Bovendien bedreigen gebrek, tekort en schuld onophoudelijk het menselijk bestaan. Ze zijn oorzaak van ontmoediging en wanhoop. Daartegen helpen geen deeloplossingen. Alleen wie tijdig de samenhang van het gehele leven in een onherbergzame wereld begrepen heeft, kan zich wapenen tegen de hachelijkheid van het bestaan door met zijn gehele persoonlijkheid te treden in de gemeenschap der mensen. Dat is het wat hem verzoeven kan met de wisselvalligheden van het leven in zijn opgang en neergang. Het sexuele leven als het leven tussen twee sexen is daarvan een aspect. Het kan niet begrepen worden zonder zich rekenschap te geven van het gehele menselijke bestaan, het kan niet geleefd worden zonder de hele persoonlijkheid op het spel te zetten. Zo is een humanistische visie op de sexualiteit tegelijk een visie op het gehele mens zijn. Want een sexualiteit die losgemaakt wordt uit dat verband is geen menselijke sexualiteit meer.

J. v. P.

Mens en Wereld verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mevr. I. M. A. Donker-Rutgers, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof.

Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4,
telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,- per jaar, voor niet-leden f 7,50 buitenland f 8,-; losse nummers f 0,30.

WAT DE VOLKSTELLINGCIJFERS ONS ZEGGEN EN VERZWIJGEN

Iedereen in Nederland weet dat van tijd tot tijd de neuzen worden geteld.

Dit doet het Centraal Bureau voor de Statistiek, dat ons in staat stelt precies te weten wat er allemaal achter die Nederlandse neuzen schuilt, zoals beroepsgroepen, leeftijdsgroepen, stedelingen, plattelanders, enz. Ook geven wij allen bij volkstellingen geregeld op tot welke kerk wij behoren, of wel we zetten een streepje of vullen in „geen”. Het ingevulde hokje passeert vele telmachines en kan dan worden verwerkt in onderstaande statistiek, die de toestand tot 1960 weergeeft.

Wat zien we? Verhoudingsgewijze een zwakke geleidelijke daling sinds ongeveer 1920 van het aantal mensen dat is aangesloten bij de gereformeerde en diverse kleine kerkgenootschappen, een vrij sterke daling van het aantal aangesloten bij de Herv. Kerk, een geleidelijke stijging van de aantallen rooms-katholieken en onkerkelijken.

Velen vragen zich af hoe het verder zal gaan, sommigen worden ongerust en gaan aan het organiseren om de verdere loop van de statistische lijnen te beïnvloeden. Vooral afbrokkende groepen gaan aan het werk om zich te handhaven. Sociologische instituten worden opgericht om aan de hand van onderzoek antwoord te geven op de vragen „Wat moeten en kunnen we eraan doen? Hoe stoppen we de daling? Hoe bevorderen we de groei?” Er is een hervormd, een katholiek, een gereformeerd en een humanistisch instituut voor sociaal onderzoek (verenigd in een centrale).

Het Sociologisch Bulletin van het sociol. instituut van de Ned. Herv. Kerk gaf in 1963 een volkstellingsnummer uit, dat besluit met een paragraaf „Enkele kerkelijk-strategische prioriteiten”.

Het blad noemt achtereenvolgens:

- 1e. Het opvangen van nieuw inkomenden in vestigingsgebieden, en het vasthouden van deze zo goed als van de (nog) aanwezigen, en het bereiken van de meer of minder sterk van de kerk vervreemden.
- 2e. De in bevolking teruglopende plattelandstrekken onderwerpen aan een „pijnlijk zelf-onderzoek” op het stuk van de organisatie en het gehalte van het kerkelijk-gemeentelijk leven. Het blad beveelt bundeling van aanwezige krachten aan (intergemeentelijk, oecumenisch).
3. Doordenking van de in de steden en ten plattelande te voeren kerkelijke strategie. Landelijk, provinciaal en regionaal zal de kerk aan totaalplanning hebben te doen, zo lezen wij, gericht op efficiënt en adequaat gebruik van alle ter beschikking staande krachten.

Vele vraagtekens

Zodra we van een groep in de samenleving horen dat hij aan strategie en totaalplanning gaat doen, is er reden voor alle overige Nederlanders om zich af te vragen: heeft die strategie straks ook gevolgen voor mij? Als de drie genoemde prioriteiten werkelijk ter hand genomen worden, dan zal er vooral sprake zijn van allerlei acties, gericht op degenen die in leidende kringen van de Hervormde Kerk als „hervormd” worden beschouwd. Maar wat bepaalt nu of iemand „hervormd” is? De godsdienst van de ouders? Doop? Registratie voor de kerkelijke belasting? Belijdenis? Lidmaatschap van een gemeente of vereniging? Kerkbezoek? Vermelding bij de burgerlijke stand?

Hier staan al zeven vraagtekens, en er komen er nog meer bij als we vragen: Wie zijn de mensen genoemd onder punt 1, „meer of minder van de kerk vervreemden?” Daar zullen velen bij zijn die op een strategische benadering van hervormde zijde met verbazing, misschien afwijzing, zullen reageren, nog afgezien van de

zeer velen die er onverschillig bij zullen blijven. De lezer vraagt zich nu misschien af... wat voor verband houdt dit alles met ons maatschappelijk werk?

Hij kan ervan overtuigd zijn: zeer veel! We hopen dit straks nog te verduidelijken.

De reactie van het sociol. instituut van de Herv. Kerk is de haast enig mogelijke reactie van hervormde zijde op het simpele statistiekje zoals het hier staat afgebeeld, waarin de „NH-lijn” immers een voortdurende vrij sterke daling vertoont.

De vereniging Humanitas, maatschappelijk werk verrichtend, voor hen die vrij van leerstelligheid vragen te worden benaderd, en in het bijzonder gericht op de buitenkerkelijken, zal zich het meest interesseren in de statistische lijn die met „onkerkelijk” is aangeduid.

We zijn al vele malen gewaarschuwd hoe weinig de nominale opgaven bij de volkstelling zeggen omtrent de werkelijk in onze samenleving aanwezige getalsterkte van de levensbeschouwelijke groeperingen. Vrij zeker mogen we de lijn „onkerkelijk” wat steiler omhoog tekenen. En als we dat doen dan passeert hij vrij spoedig de dalende „hervormde” lijn, om verder op de tweede plaats onder de „r.-k. lijn” geleidelijk aan te stijgen. Krijgen we dan in Nederland de „Franse situatie”: een hoofdzakelijk in katholiek en buitenkerkelijk onder te verdelen samenleving?

Of en hoe snel de ontwikkelingen in deze of

dergelijke richting zullen plaatsvinden hangt o.m. af van de uitvoering van de strategische plannen van hervormde en andere instituten.

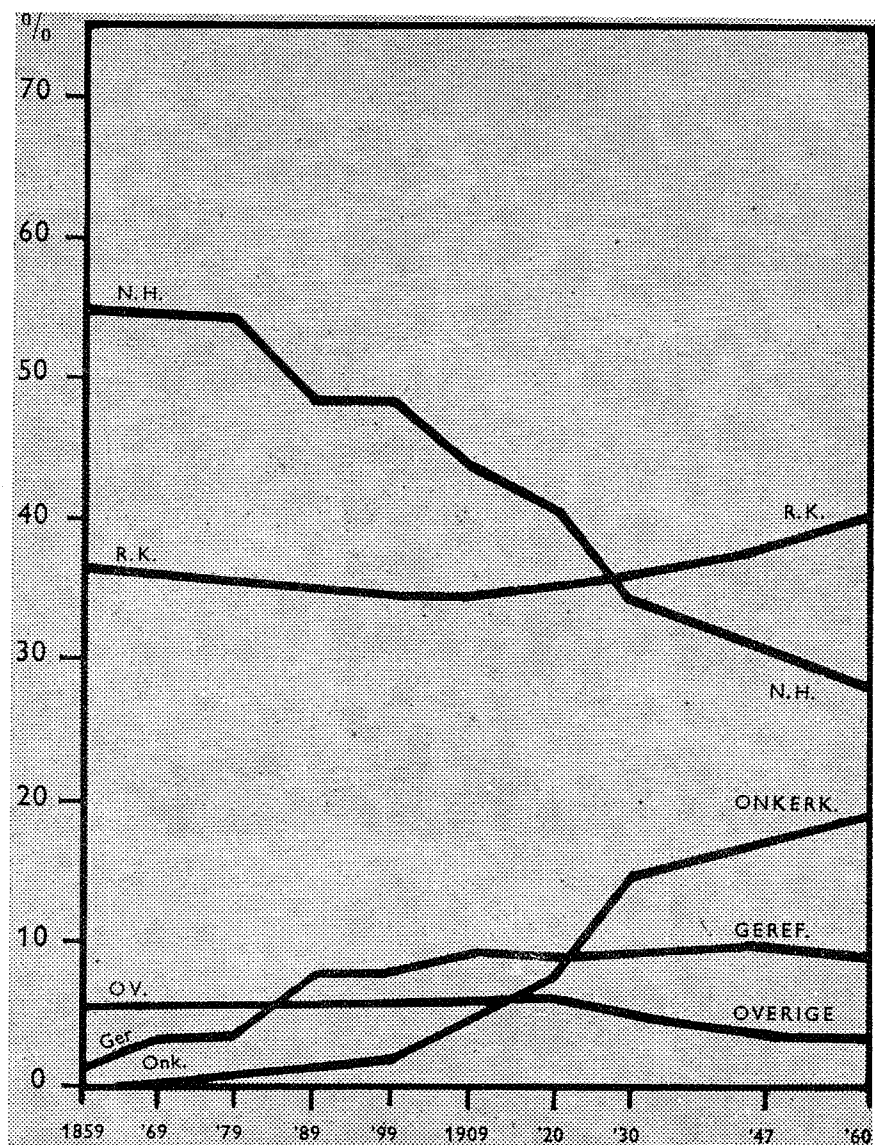
Overigens is het hervormd sociologisch instituut niet het enige dat zich voor de volkstelling interesseert en daaruit bepaalde conclusies trekt. Er is de laatste tijd veel onderzoek ingesteld naar de verschijnselen der buitenkerkelijkheid, waarbij o.m. ook het Humanistisch Instituut voor Sociaal onderzoek zijn medewerking verleende. Ook het Katholiek Sociaal Kerkelijk Instituut publiceerde dit jaar een rapport „Kerkelijkheid en Kerkheid in Nederland”, waarvoor o.m. de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek werden gebruikt.

Het katholieke rapport komt tot de conclusie dat de onkerkelijkheid in Nederland, als gevolg van „afvalligheid” uit de r.-k., hervormde, e.a. kerken, vooral in de grote steden „tot bedenkelijke hoogte is gestegen.”

Het is jammer dat wetenschappelijk onderzoek, als het door kerkelijke instituten wordt ingesteld, onvermijdelijk een stuk objectiviteit verliest en de toon meekrijgt van de in eigen kring levende ongerustheden omtrent de waargenomen sociale ontwikkelingen. Als de vereniging Humanitas naar het statistiekje kijkt, en dan natuurlijk vooral naar de „onkerkelijke” lijn, dan zouden ook wij in de verleiding kunnen komen om er subjectief op te reageren en te zeggen „het gaat goed...!”

Naar de tweede plaats

Het buitenkerkelijk volksdeel is naar getalsterkte onderweg om van de derde naar de tweede plaats op te schuiven in de Nederlandse samenleving. Voor onze vereniging mogen we

De voornaamste kerkelijke/niet-kerkelijke groeperingen in Nederland, naar hun relatief aandeel in de bevolking in de periode 1859-1960.
(Ontleend aan Sociologisch Bulletin 1963 1, orgaan van het sociologisch instituut van de Ned. Hervormde Kerk.)

dus rekenen op een stijgend ledental en uitbreiding van het werk dat Humanitas in de samenleving verricht. Zeker, het geeft iedere vereniging moed te weten dat er groei en activiteit is te verwachten. Maar laten we oppassen voor een al te subjectieve en daardoor te simpele kijk op de sociale ontwikkelingen. Laten we ons realiseren dat Humanitas in de Nederlandse samenleving „nog maar pas komt kijken”. Hoewel we in levensbeschouwelijke zin over veel dingen andere denkbeelden hebben dan de Hervormde of Rooms-Katholieke Kerk, kijken we met bewondering (en misschien wat afgunst) naar wat bijv. het hervormd volksdeel in zijn lange historie aan voorzieningen in de zin van maatschappelijk en cultureel werk heeft opgebouwd. Als de hervormde bevolkingsgroep verhoudingsgewijs kleiner wordt dan is dat ook voor Humanitas een reden voor ongerustheid: als daar dingen verloren gaan, kunnen wij er dan iets voor in de plaats stellen...?

Van kerkelijke zijde zijn ook instituten in de samenleving opgericht waar Humanitas kritiek op heeft, en waarvan we zeggen: dat doen wij anders, beter. Kunnen we steeds de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid dragen?

Onze numeriek nog steeds kleine vereniging (wat is 17.000 leden op ruim 2.100.100 buitenkerkelijken en twaalf miljoen Nederlanders) staat voor een onoverzienbare taak. Ook onze vereniging zal, het oog gericht op de bevolkingsstatistiek, over haar strategie en totaalplanning (als men het zo wil noemen) moeten nadenken. In het verleden heeft dit denken al tot enkele conclusies geleid: — ons werkterrein moet het totale terrein van het maatschappelijk werk bestrijken. — We moeten daaruit voorlopig een keuze doen en die vormen van hulpverlening organiseren waaraan in de samenleving landelijk en plaatselijk allereerst behoefte lijkt te bestaan. We moeten daarbij „dubbel werk” vermijden en bij alles wat we ondernemen eerst de samenwerkingsmogelijkheden onderzoeken met reeds bestaande organisaties, zonder het eigen karakter van onze vereniging aan te tasten.

Nieuw probleem

Nu, in 1963, zullen we ons moeten gaan bezinnen op nieuwe vraagstukken waarvoor de vereniging zich, gezien de sociale ontwikkeling in Nederland, geplaatst ziet. Onder andere de volgende vragen zijn in diverse kringen van de vereniging al gesteld:

- is de huidige organisatie van de vereniging geschikt om de te verwachten uitbreiding van het ledental en het maatschappelijk werk op te vangen?
- hoe stimuleren we de groei van het ledental?
- hoe financieren we de uitbreiding van diverse vormen van deskundige hulpverlening, voor zover overheidssubsidies de kosten niet dekken?
- hoe bevorderen we de bekendheid van Humanitas in de samenleving naar minstens twee kanten: naar de kant van de hulpzoekenden die wij zouden kunnen helpen, en naar de kant van degenen die door lidmaatschap of vrijwillige medewerking Humanitas kunnen maken tot daadwerkelijk één van de drie grote landelijke organen voor maatschappelijk werk?

Het congres 1963 stelt ons in staat op basis van enkele nieuwe sociaal wetenschappelijke gegevens naar oplossingen te zoeken.

In aanvulling daarop kunnen we thans beschikken over nieuwe publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tegen eind oktober zal een uitvoerige publikatie over de kerkelijke gezindten verschijnen (13de Algemene volkstelling, 31 mei 1960. Deel 7. Kerkelijke gezindte. B. Voornaamste cijfers per gemeente).

Deze publikatie zal voor elke gemeente de eindcijfers bevatten voor 13 categorieën, alsmede de procentuele sterkte van de vijf hoofdgroepen (rooms-katholiek, Nederlands hervormd, gereformeerd, overige, geen) t.o.v. de totale bevolking in de betrokken gemeente. Deze ver-

houdingscijfers zijn tevens verwerkt in vijf los bijgevoegde cartogrammen. Voorts is een tabel opgenomen met de sterkte van verschillende kleine groeperingen in een aantal grotere gemeenten. De publikatie kan worden besteld bij het Centraal Bureau voor de Statistiek, Oostduinlaan 2, 's-Gravenhage als Volkstelling 1960, Deel 7. B. De prijs zal ca. f 8,50 bedragen.

Deze gegevens zijn ook per provincie in een publikatie „Nederland en de provincies” verschenen.

Met toestemming van het CBS publiceren we hier nog enkele tabellen, die door het CBS reeds werden gepubliceerd in Mededeling alg. Volkstelling 1960. No. 7 (kerkelijke gezindte) en andere publikaties.

P. Albarda

Staat 1. Verdeling van de bevolking naar kerkelijke gezindte, 1947 en 1960

Kerkelijke gezindten	31 mei 1947	31 mei 1960	Toename in pct. sinds 1947	Verhoudingscijfers	
				In pct. van de totale bevolking op 31 mei	
				1947	1960
Rooms-katholieken	3.703.572	4.634.470	25,1	38,5	40,4
Nederlands-hervormd	2.988.839	3.240.490	8,4	31,0	28,3
Gereformeerd	935.956	1.068.590	14,2	9,7	9,3
Overige kerkelijke gezindten	355.918	416.180	16,9	3,7	3,6
Geen kerkelijke gezindte	1.641.214	2.102.230	28,1	17,1	18,4
Totale bevolking	9.625.499	11.461.960	19,1	100	100

Staat 2. Procentuele verdeling van de bevolking naar kerkelijke gezindte in 1947 en 1960 in elke provincie en in elke gemeente met meer dan 100.000 inwoners

Provincies en gemeenten boven 100.000 inwoners	Rooms-katholiek		Nederlands-hervormd		Gereformeerd		Overige kerkelijke gezindten		Geen kerkelijke gezindte	
	1947	1960	1947	1960	1947	1960	1947	1960	1947	1960
Groningen	6,0	6,7	41,6	39,2	21,2	20,4	4,2	4,6	27,0	29,1
Friesland	7,3	8,0	39,7	38,2	24,4	24,1	5,2	5,5	23,4	24,2
Drente	7,0	8,4	60,2	55,8	16,0	15,5	3,8	4,8	13,0	15,5
Overijssel	30,3	31,9	41,4	37,4	11,6	12,2	3,3	3,5	13,4	15,0
Gelderland	38,1	39,3	44,2	40,2	7,7	8,0	2,6	3,1	7,4	9,4
Utrecht	31,5	32,0	38,8	35,7	11,0	11,1	4,8	4,7	13,9	16,5
Noord-Holland	29,3	30,6	22,7	20,2	6,9	6,6	6,9	5,9	34,2	36,7
Zuid-Holland	24,5	25,3	39,0	36,4	11,6	11,1	3,8	3,9	21,1	23,3
Zeeland	25,7	26,8	45,5	43,1	20,2	20,0	2,0	2,2	6,6	7,9
Noord-Brabant	89,4	89,0	6,5	6,3	2,0	2,0	0,6	0,8	1,5	1,9
Limburg	94,5	94,4	2,8	2,9	0,6	0,6	0,8	1,0	1,3	1,1
Amsterdam	23,3	23,5	19,0	16,9	5,0	4,9	7,5	6,3	45,2	48,4
Rotterdam	20,9	21,5	33,9	31,6	9,9	9,1	4,0	3,9	31,3	33,9
's-Gravenhage	28,6	29,1	31,0	28,5	7,6	7,2	5,4	5,4	27,4	29,8
Utrecht	37,7	37,3	32,2	29,1	6,6	7,2	5,8	5,6	17,7	20,8
Haarlem	34,5	35,1	20,3	18,1	5,7	5,8	7,8	6,3	31,7	34,7
Eindhoven	79,7	79,3	9,7	9,1	2,9	3,2	2,0	1,9	5,7	6,5
Groningen	9,6	9,8	26,8	24,1	14,6	15,0	6,1	5,7	42,9	45,4
Tilburg	95,2	95,1	2,7	2,5	0,5	0,6	0,5	0,0	1,1	1,2
Nijmegen	79,0	80,5	12,7	10,6	1,5	1,5	2,0	1,9	4,8	5,5
Enschede	26,0	27,9	34,2	30,9	8,0	8,0	5,5	4,8	26,3	28,4
Arnhem	40,8	39,8	29,7	26,8	4,8	5,7	5,1	4,4	19,6	23,3
Breda	86,1	85,2	7,8	7,9	1,5	1,9	1,2	1,3	3,4	3,7
Apeldoorn	15,6	18,0	53,6	47,5	10,3	10,6	5,9	5,2	14,6	18,7
Hilversum	27,1	28,4	27,4	24,4	8,4	8,1	9,2	8,5	27,9	30,6

Het percentage rooms-katholieken is onder de Nederlandse bevolking toegenomen van 38,5 in 1947 tot 40,4 in 1960 en dat voor de volgens hun opgave niet tot een kerkgenootschap behorende personen van 17,1 tot 18,4. Daartegenover stond een vermindering voor de Nederlands-hervormden (van 31,0 tot 28,3), de gereformeerden (van 9,7 tot 9,3 pct.) en de gezamenlijke overige kerkelijke gezindten (van 3,7 tot 3,6 pct.).

Hieraan kan worden toegevoegd, dat de verschuiving in de leeftijdsverdeling van de totale bevolking zich voor elk der bovenvermelde groepen heeft voorgedaan: een relatief toegenomen aantal jeugdigen (tot 20 jaar) en bejaarden (65 en ouder) en een verminderd percentage voor de 20-64-jarigen. Deze verschui-

ving is echter niet voor alle groepen even sterk geweest. Van de personen van 0-19 jaar is thans 44,8 pct. rooms-katholiek (tegen 43,4 in 1947) en 17,7 zonder kerkelijke gezindte (tegen 16,6) terwijl in deze leeftijdsgroep Nederlands-hervormden en gereformeerden minder sterk en de overige kerkelijke gezindten in gelijke mate zijn vertegenwoordigd als in 1947. Weer anders is het beeld voor de bejaarden. Van de personen van 65 jaar en ouder hebben thans 15,1 pct. opgegeven niet tot een kerkgenootschap te behoren tegen 10,5 pct. in 1947. Ook het percentage voor de groep „overige” was maar weinig hoger (6,1 tegen 6,0). Lager waren zij zowel voor rooms-katholieken: (31,6 tegen 32,8 pct.), Nederlands hervormden (38,0 tegen 41,3) als gereformeerden (9,2 tegen 9,4).

ACCATTONE, *leven naast het onze*

„Ik ging naar Italië om het nieuwste werk van de Sica te zien, om Antonioni, Fellini en Visconti te vragen wat zij van plan waren en om zo en passant eens naar de eerste films van jonge regisseurs te kijken. Doch reeds in Venetië raakte dit programma in het ongereede omdat bleek dat het laatste programmapunt, de jonge regisseurs, al meer dan tien avonden in beslag nam.”

Dit schreef eind 1961 Wilfried Berghahn in een brief uit Rome in het Duitse tijdschrift „Filmkritik”. De mare dat de Italiaanse film met het werk van bovengenoemde meesters, die ruimschoots hun sporen verdiend hebben, niet is uitgepraat, dat er intussen een hele generatie jonge filmers aan bod is gekomen, is ook tot ons doorgedrongen. Maar helaas talmen de Nederlandse bioscopen met het vertonen van deze nieuwe oogst: we hebben kennis kunnen nemen van Olmi's „Il Posto”, de Seta's „Banditi a Orgosolo”, Pasolini's „Accattone” en Bertolucci's „La Commare Secca”. Doch waar blijft Francesco Rosi's „Salvatore Giuliano” die reeds begin 1962 werd voltooid en allerwegen in het buitenland als een meesterwerk wordt geprezen, waar blijven Pasolini's tweede film „Mamma Roma”, Vancini's „Lunga notte del '43” en Zurlini's „Cronaca Familiare” om slechts een paar titels te noemen? En hoe zal het met de allernieuwste films gaan die dit jaar op het festival te Venetië werden vertoond en onderscheiden? Er zijn toch warempel niet zoveel goede films op de markt dat men zich kan veroorloven een heel contingent over te slaan.

Desalniettemin hebben we ook in het Nederlandse seizoen '62/'63 het grootste aantal belangrijke films aan de Italianen te danken. Terwijl het erop lijkt dat enkele neo-realistenvan het eerste uur, als Rossellini, de Santis en de Sica zich op de produktie van „gemakkelijker” films toeleggen hebben jongeren nieuwe mogelijkheden van het neo-realisme ontdekt. Zij zijn minder moraliserend dan hun voorgangers, zij zijn zakelijker en willen de hen omringende wereld alleen maar registreren, vastleggen, zij willen constateren. Maar wat is de hen omringende wereld? Is het altijd weer de Via Veneto? Is het altijd weer het „zoete leven?”

Het bittere leven

Jonge Italiaanse regisseurs zien het bittere leven. Zij verlaten de schijnwereld van Rome's centrum. Zij gaan naar Sicilië, naar Sardinië, naar Milaan, naar de voorsteden van Rome. Het „gewone” proletariaat schijnt hen niet te interesseren. De moderne arbeider is verburgerlijkt. Een schrijver als Pier Paolo Pasolini

zoekt het in zijn romans en films bij het lomp-proletariaat, het „sottoproletariato”. Nadat hij al een aantal scenario's had geschreven regisseerde hij in 1960 zijn eerste film „Accattone”.

Accattone gaat over mensen die door de maatschappij zijn verworpen en die de maatschappij hebben verworpen, die er nooit toe hebben behoord of nooit verlangd hebben ertoe te behoren. Onder deze categorie valt (in deze film althans) praktisch de gehele bevolking van Pigneto, een voorstad van Rome waar Pasolini zijn Accattone laat spelen: ongeschoolde arbeiders, werklozen, zwervers, dieven, souteneurs en prostitute's. Het is een harde wereld, deze anti-maatschappij met zijn eigen wetten en regels en zijn eigen moraal-code.

(slot van pagina 1)

van buiten af doorkruist en gefrustreerd. Etnische of nationalistische saamhorigheid, paternalistische onderworpenheid aan vorstelijke personen of ideologische binding aan een partij, particularistische of universalistische loyaliteit, geleide democratie of parlementaire democratie weerspiegelen de onzekere overgang van niet meer geldige traditionele normen naar nog niet geldige nieuwe normen.

Nu eenmaal het proces van verschuivingen op gang is gebracht is het voor de Westerse mensen onmogelijk geworden om zich als buitenstaanders afzijdig te houden. Door de houding van eerbiediging van traditionele cultuurpatronen aan te nemen heeft de westerse mens al politiek partij gekozen. Al was het maar door „symbolisch contact” te onderhouden met een bestaand paternalistisch gezag, dat bovendien in zijn zelfhandhaving volslagen afhankelijk is van buitenlands kapitaal en naburige totalitaristische tolerantie, helpt Nederland in Perzië de gezagsverhouding te bestendigen.

De vraag of de doodarme Perzen de demonstratieve luxe van hun staatshoofd al dan niet doodnormaal vinden wordt gesteld door de ene buitenstaander aan de ander – en dan nog min of meer als retorische vraag – en niet aan die doodarme Perzen zelf. Die zouden dat namelijk niet eens zo zeker weten, om de doodeenvoudige reden dat ze in feite te weinig met dergelijke vragen gekonfronteerd worden en zich onvoldoende bewust kunnen maken van de grote veranderingen die zich in de wereld voltrekken en vroeg of laat ook hen zullen meesleuren in hun vaart.

De grote massa in de Aziatische landen, analfabeet en in de letterlijke zin onmondig, valt meestal buiten de gezichtskring van de

Accattone is de naam van een kleine soute-neur, die helemaal verpaupert wanneer zijn kostwinster in de gevangenis belandt. Zijn relaties met de wereld, met het meisje Maddalena dat hij uitbuit en het andere meisje, Stella, van wie hij houdt, met zijn vrouw en zijn familie, zijn „nette” broer en schoonvader, met zijn vrienden en tenslotte met de meer onpersoonlijke machten waarmee hij in contact komt zijn van achterdocht vervuld. Zelfs onder zijn a-sociale kameraden voelt hij zich een uitgestotene en om eindelijk hogerop te komen gaat hij uit stelen. Tijdens een ontvluchttingspoging op een motorfiets slaat hij te pletter en stervend is hij eigenlijk voor het eerst gelukkig.

Wonderlijke echtheid

Een kleine accentverschuiving – en „Accattone” zou een keukenmeidenfilm zijn. Maar dat is hij beslist niet. In geen enkele andere film is de wereld van het „onderproletariaat” zo strak, zo intensief geschetst. Pasolini preekt niet. Hij stelt vast. Zodoende heeft hij zijn film een wonderlijke echtheid gegeven. Hij speelt het zelfs klaar om bij de toeschouwer sympathie te wekken voor „Accattone”, de volstrekt waar-deloze, de verlorene. „Accattone” een film die zo eenvoudig en haast banaal lijkt is de scherpe analyse van een wereldje met eigen normen, waarin alles primitief en hopeloos is, waarin mensen hun vitaliteit, hun levenswil op kinderlijke, explosieve wijze uiten, waarin een anarchistisch levensgevoel heerst, waarin geen echte ontwikkeling zichtbaar wordt, ja, waarin zelfs de mogelijkheid tot ontwikkeling ontbreekt. Deze Accattone's en Maddalena's en Salvatore's en Balilla's leven dus in onze uitstekend georganiseerde wereld, in onze welvaartsmaatschappij, zij leven in het toeristenland Italië. Zij leven naast ons en op een andere planeet. Wanneer wij hen zien en horen zoals Pasolini hen ziet en hoort bekruipt ons geen angst en afschuw. De regisseur heeft, juist dank zij zijn harde reportagestijl, ons mededogen gewekt met hen die „im Dunkel sind”.

W. Berg

Westerse beschouwer. De directe invloed van het Westen reikt niet verder dan de periferie. In die periferie leven de „marginalen”, die in de ban zijn geraakt van de Westerse levenssfeer en het Westerse denken. Daar het Westen in zichzelf gespleten is zijn de invloeden op de marginalen onderling tegenstrijdig. Onder hen zijn de gunstelingen en handlangers van het Westerse „kapitalisme” en de oproermakende voorposten van het even Westerse „communisme”. Met de Westerse technische scholing hebben zij ideologische brokstukken mee verteerd. Met de Westerse levenswijze hebben zij een status van demonstratieve luxe mee geïmiteerd. Met de oppervlakkige civilisatie hebben zij soms de godsdienst op de koop toe genomen.

Nazaten van feodale heersers en stamvazallen, rijkgeworden compradoren, oliesjeiks en industrie-magnaten, tot het christendom bekeerde handlangersclans, corrupte partijbonzen, bonapartistische legerleiders, nationalistische revolutionairen, profiteurs en avonturiers, zij vormen die bonte overgangsmarge tussen „Oost” en „West” die wisselend reageren op iedere geste van Westerse politici, of die nu bestaat uit een moedwillig ingrijpen of juist uit een zogenaamde neutrale afzijdigheid. Er is een politieke en sociaal-economische vervlochtenheid tussen hun landen en onze landen, hun culturen en onze culturen, die ook een houding van puriteinse onthouding in feite stempelt tot een actieve bemoeiing.

Wanneer humanisten tenslotte willen afrekenen met onwaarachtige sprookjes en in die zin een „beeldenstorm” bedrijven, dan doen zij dit omdat die beelden het uitzicht op de werkelijkheid van de hedendaagse mens-tot-mens ontmoeting belemmeren.

Kwee Swan Liat

Stijlmijmerij

De brand in een kunstmestfabriek bij Vlaardingen en de urenlang boven het bedreigde gebied hangende gaswolk hebben ons weer eens op het gevaar van de luchtverontreiniging gewezen. Wij hebben ijverig meegemopperd op die atmosfeerverpesters en tussen twee trekken aan pijp, sigaar of cigaret hebben wij met klem betoogd dat er nu eindelijk eens maatregelen genomen moeten worden. „Ze” moeten dit en waarom doen „ze” dat niet!

En al protesterende helpen we dapper mee een rookgordijn te leggen in woonkamer, wachlokaal en vergaderzaal. In de woonkamer, waar onze kinderen spelen en huiswerk zitten te maken, in de wachtkamer, waar de bordjes „Verzoeken niet te roken” straal worden genegeerd, en in de vergaderzaal, waar we ons er weinig van aantrekken, dat het beraadslagen over het wel en wee van de organisatie te midden van kwalijke nevels voor de niet-rokers tot een ware kwelling wordt.

Over dit onderwerp heb ik het hier al eens gehad, toen één onzer sprekers zich er over beklagde, dat hij dikwijls zijn gehoor niet eens meer kon zien vanwege de rook. Maar ik moet het weer aansnijden, omdat thans een spreker, „doorgerookt en met tranende ogen”, haar hart bij mij komt uitstorten.

‘t Is ook eigenlijk te gek, om niet te zeggen onbehoorlijk! We willen graag eens iets weten over een bepaald probleem. Vragen iemand die deskundig is op dat gebied. Die verklaart zich bereid het vraagstuk in een afgeronde vorm te gieten. Maakt dikwijls een lange reis om naar ons toe te komen en zit nog in trein of bus als wij al lang in ons bed liggen. Het komt niet in hem op – aangenomen dat hij zelf roker is – om tijdens zijn voordracht een sigaar of cigaret op te steken. En krijgt dan als beloning voor al zijn werk een portie nicotinedampen te verwerken, die een onnadenkend gehoor hem tijdens de opbouw van het betoog genoeglijk zit toe te blazen.

Is dit voor een tabakminnend spreker reeds onaangenaam, voor een niet-roker, zoals mijn briefschrijfster, is het een bezoeking.

En dan onze niet-rokende medeluisteraars. Zij worden gedwongen een hele avond in een atmosfeer te verblijven, die door onze spreker gelijk gesteld wordt met „viezigheid”.

Zij schrijft ook, dat zij wel eens aan rokers-geheelonthouders de vraag heeft gesteld hoe zij zouden reageren, als een gast bij hen vóór het eten een fles sherry uit zijn zak zou halen en een glas dronk, zeggende: „Ik houd hier nu eenmaal van en ik weet dat jij het me niet zult aanbieden omdat je het zelf niet drinkt. Daarom heb ik het zelf maar meegebracht.” En van enkelen was het antwoord: „Zo iemand zette ik regelrecht buiten de deur en hij of zij kwam er nooit weer in!”

Nou, zo stoer behoeft er ten aanzien van de

Lezingen voor de radio

Zo. 24 nov. VARA 9.45 uur: M. G. Rood: „Waarom zouden wij ons druk maken”.

Zo. 1 dec. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

Zo. 8 dec. VARA 9.45 uur: B. W. Schaper: „Hoe staat het met de mensenrechten”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

rokers niet gehandeld te worden, dacht ik. En evenmin voel ik iets voor een boetepot, die mijn briefschrijfster aanbeveelt. Nee, ik doe hier alleen maar een beroep op het stijlgevoel van onze mensen. Rookt u in een concertzaal of in de schouwburg? Stapt u met een brandende sigaar een school binnen om de leraar van uw dochttertje te spreken? Hebt u ooit een gelovige in zijn kerk een cigaret zien opsteken? Waarom

dan wel al dat gesmook in onze humanistische bijeenkomsten?

Het lijkt mij een waardige bijdrage tot stijlvorming: niet meer roken in de zaal en wie er per se niet buiten meent te kunnen, die kan zijn schade in de pauze inhalen, maar op de gang! Onze bijeenkomsten zullen er echt van opklaren!

Styliet

Nederlandse vereniging voor Maatschappelijk Werk „Humanitas”

Op het huishoudelijk gedeelte van het congres van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk „Humanitas”, gehouden te Zwolle op 27 oktober 1963, is een wijziging van de statuten en het huishoudelijk reglement aanvaard die tot gevolg heeft dat de vereniging van nu af aan geleid wordt door een hoofdbestuur van 9 personen. De splitsing in taken tussen een hoofdbestuur van 20 personen en een dagelijks bestuur van 7 leden komt hiermee te vervallen.

Ingesteld werd voorts een verenigingsraad die zó zal zijn samengesteld dat alle deelorganen der vereniging daarin vertegenwoordigd zijn. De verenigingsraad zal fungeren als adviesorgaan voor het hoofdbestuur en als communicatiekanaal tussen verenigingsleiding en het naar werksoort verdeelde en volgens geografische spreiding vertakte uitvoeringsapparaat op het grondvlak van de vereniging.

De enige en eerste voorzitter, tijdens de 18 jaar dat de vereniging bestaat, mr. dr. J. in 't Veld, is op dit congres op 67-jarige leeftijd afgestreden. In stijlvolle hartelijkheid is door de vereniging op de laatste congresmiddag afscheid van hem genomen. Het congres benoemde de heer J. in 't Veld tot ere-voorzitter van „Huma-

nitás” en het scheidende hoofdbestuurslid mr. B. van der Waerden, die gedurende zestien jaar vice-voorzitter naast mr. In 't Veld is geweest, tot erelid.

De „Lane Bryant Volunteer Award Society” te New York heeft mr. dr. J. in 't Veld met een „Honorary citation” opgenomen onder een selectiegroep van verdienstelijke Europeanen waaruit er één zal worden gekozen als winnaar van de jaarlijks toe te kennen „Lane Bryant Volunteer Award”, die in november in de U.S.A. zal worden toegekend.

Opvolger als voorzitter van de heer In 't Veld is professor mr. A. D. Belinfante. Het nieuwe hoofdbestuur is als volgt samengesteld: prof. mr. A. D. Belinfante (Amsterdam), voorzitter; T. van Groothoest (Amsterdam), secretaris; mr. H. J. Timman (Amsterdam), penningmeester; J. van den Berg Jeths (Eindhoven), J. Landman (Amsterdam), G. Rietveld (Rotterdam), C. M. Swiebel (s-Gravenhage), mr. W. G. Verkruijsen (Ouderkerk a.d. Amstel), mr. M. H. van der Zanden (Enschede).

Het hoofdbestuur is voornemens de nieuwe secretaris, de heer T. van Groothoest, zodra hij zijn huidige functie aan een opvolger kan overdragen, te benoemen tot directeur van het Centraal Bureau der vereniging.

IK denk er ZO over

Buitenkerkelijkheid als kenmerk

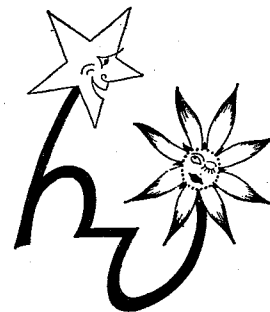
Hetgeen prof. Stuiveling op de zondagen 6 oktober en 3 november via de VARA-radio naar voren bracht, was uitermate boeiend. Het moet, dunkt mij, voor elke humanist verwarmend zijn geweest naar deze verdediging van ons buitenkerkelijke standpunt te luisteren en er kracht uit te putten. Beschouwingen over „Wetenschap en Geloof” komen in onze publikaties helaas te weinig voor, ondanks het feit dat vooral dit gebied de argumenten voor ons buitenkerkelijke standpunt kan leveren.

Onze denkbeelden omtrent de verhouding tot de medemens kunnen wel humanistisch worden genoemd, maar zij zijn niet kenmerkend, omdat zij ook in de hoofden van miljoenen mensen buiten het Humanistisch Verbond aanwezig zijn. Onze buitenkerkelijkheid is naar mijn mening het kenmerk van ons Verbond, zoals het openbaringsgeloof het kenmerk der godsdiensten vormt.

De moraal als onderdeel van de godsdienst beschouwen is onjuist en misleidend. Ook onze acties op het gebied van het praktische humanisme staan los van onze buitenkerkelijke visie. Het lijkt mij niet onwaarschijnlijk dat over

100 à 200 jaren de godsdiensten onder de druk van de resultaten der wetenschap zullen zijn bezweken. Dan zal ook het woord buitenkerkelijk geen betekenis meer kunnen bezitten en zal het reine humanisme overal kunnen zegevieren.

J. Veen

„U hebt een open oog voor de hogere dingen”

Te huur, aug.-sept., boerderijtje tussen Bergen en Bergen a./Z. Zes bedden, vaste wastafels, douche, eetkeuken, huiskamer.
Brieven D. Klinkhamer-Bastert, Voert 3, Bergen.

Leraarsfamilie A'dam-C. wenst in contact te komen met id. gezin op Walcheren om in de zomervakantie huisruil te plegen. Ir. R. N. Kayzel, Fr. v. Mierisstraat 109 II, A'dam-Z., tel. 020 - 79 50 49.

Wed., 53 jr., A'dam, eig. ink. z. vriendschap met besch. heer om tot meer levensinhoud te komen.
Brieven onder no. nov. 3 a. h. bureau v. d. blad.

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?
U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen. (porti-kosten inbegrepen) door storting op girorek. 304960

Wat ben ik eigenlijk?	f 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75
De dag ligt voor ons	- 0.35
Humanisme en opvoeding	- 0.95
Modern Humanisme	- 1.75
Beginsel en Doel v/h Hum. Verbond	- 0.25
De idee v'd Openbare School	- 0.60
Studiekosten	- 1.25
Echt en onecht in geloof en ongeloof	- 0.75
Humanisme en Rede	- 2.25
Humanistische Gedachten (2e druk)	- 1.25
Humanisme en Sociale Gerechtigheid	- 1.25
Oorlog en Vrede	- 0.30
Openbaar en daarmee gelijk te stellen Onderwijs	- 0.30
Wat is eigenlijk Humanisme?	- 0.15

Een volledige brochurenlijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.

Adverteer in „Mens en Wereld”

Gunstige tarieven.
Grote advertenties:

1/1 pagina	f 140,-
1/2 pagina	„ 75,-
1/4 pagina	„ 40,-
1/8 pagina	„ 25,-
1/16 pagina	„ 15,-

Kleine advertenties f 0,20 per woord.

Kortingen:	Plaatsing	%
Jaar-abonnement	1 x per 14 dagen	40 %
„ „ „	1 x per maand	30 %
Halfjaar-abonnement	1 x per 14 dagen	30 %
„ „ „	1 x per maand	20 %
Kwartaal-abonnement	1 x per 14 dagen	20 %

Heden is de kalender 1964

verschenen prijs f 2.50

Uw bestelling wordt gaarne ingewacht
Centraal Bureau
Humanistisch Verbond, Oudegracht
152 - giro 304960 - Utrecht

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Humanistische Stichting Socrates

Oudegracht 152, Utrecht

Landdag Socrates

Op 8 december a.s. zal op deze landdag het onderwerp:

OUDE EN NIEUWE HUMANISTEN

aan de orde worden gesteld.

Spreekster: mevr. Dr. Annie Romein-Verschoor.

Co-referent: Drs. D. J. Faber.

Plaats: „Erasmushuis”, Oudegracht 152, Utrecht.

Aanvang: 10.15 uur. Einde: 16.00 uur.

Kosten f 3,50 per persoon. Donateurs en contribuanten „Socrates” f 1,25. Koffie en thee inbegrepen. Lunch f 3,- (niet verplicht).

Aanmelding: Secretariaat Humanistische Stichting „Socrates”, Oudegracht 152, Utrecht.

Giro no. 58 22 93. Telefoon 030-1 01 63 en 2 95 63.

Tijdige betaling per giro wordt op prijs gesteld.

WOORD VAN DE WEEK

(Radio-lezingen van het Humanistisch Verbond)

Het aantal abonnees bedraagt thans ruim

5000

De abonnementsprijs is f 5,50 per jaar. Voor hen die nu abonnee willen worden, openen wij de mogelijkheid om alle nog in 1963 verschijnende nummers gratis te ontvangen. De abonnementsprijs voor 1964 kunt u overschrijven op postrekening no. 58 t.n.v. de Hum. Luisterkring te Utrecht met als omschrijving: Nieuw abonnee 1964.

Na ontvangst krijgt u alle verschijnende nummers regelmatig toegezonden.

„DE HUMANIST TUSSEN DE WERELDMACHTEN”

Deze brochure bevat de inleidingen van het congres van het Humanistisch Verbond, gehouden op 21 april 1963 te Utrecht.

Na een openingswoord van Dr. J. P. van Praag werd dit onderwerp belicht door:

Mr. Dr. H. J. Roethof

Drs. J. Koopman

Prof. Dr. B. W. Schaper

De brochure is te bestellen door storting of overschrijving van f 0,95 op postrekening no. 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.

ONTWIKKELINGSGEBIEDEN

samengesteld door: Drs. H. G. W. van Aardenne, Prof. Dr. H. Bergema, Prof. Dr. W. Brand, Mr. L. J. van der Burg, Pater L. H. Janssen S.J., Dr. E. van Konijnenburg, Dr. Ed. Loffeld C.S.Sp., Mr. S. C. Graaf van Randwijck, J. Reehorst, Mr. Dr. H. J. Roethof, G. J. N. M. Ruygers, Mej. Mr. Dr. J. C. H. H. de Vink, Prof. Dr. E. de Vries (Uitgave N.G.C.). Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 25.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER - DEVENTER.
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.